Nr 5.

Kungl. Maj:ts proposition till riksdagen med förslag till förordning om livräntetillägg av statsmedel åt vissa livräntetagare enligt lagen den 5 juli 1901 angående ersättning för skada till följd av olycksfall i arbete; given Stockholms slott den 19 november 1937.

Kungl. Maj:t vill härmed, under åberopande av bilagda utdrag av statsrådsprotokollet över socialärenden för denna dag, föreslå riksdagen att antaga härvid fogade förslag till förordning om livräntetillägg av statsmedel åt vissa livräntetagare enligt lagen den 5 juli 1901 angående ersättning för skada till följd av olycksfall i arbete.

GUSTAF.

Gustav Möller.

Förslag
till
Förordning
om livräntetillägg av statsmedel åt vissa livräntetagare enligt lagen den 5 juli 1901 angående ersättning för skada till följd av olycksfall i arbete.

Härigenom förordnas som följer:

1 §.

Den, som äger rätt till livränta enligt lagen den 5 juli 1901 angående ersättning för skada till följd av olycksfall i arbete, äger erhålla årligt livräntetillägg, motsvarande 125 procent av livräntan; dock att, i fråga om livränta till skadad arbetare, tillägg ej utgår för livränta, som understiger 90 kronor, samt att tillägg ej heller utgår för livränta, som grundas på försäkring enligt 24 § i lagen.

Livräntetilläggen bestridas av statsmedel samt bestämmas och utgivas av riksförsäkringsanstalten.

2 §.

Rätt till livräntetillägg kan icke överlåtas och må förty ej för gäld tagas i mät.

3 §.

De närmare föreskrifter, som, utöver vad denna förordning innehåller, finnas erforderliga för förordningens tillämpning, meddelas av Konungen eller, efter Konungens bemyndigande, av försäkringsrådet eller riksförsäkringsanstalten.

4 §.

Över beslut av riksförsäkringsanstalten rörande livräntetillägg eller tillämpning av någon med stöd av denna förordning given bestämmelse må klagan föras hos försäkringsrådet genom besvär, som skola ingivas till rådet eller i betalt brev med allmänna posten vara till rådet inkomna sist å trettionde dagen efter det klaganden av beslutet erhållit del, den dagen oräknad, då sådant skedde.

Försäkringsrådets beslut meddelas kostnadsfritt.

Över försäkringsrådets beslut må klagan ej föras.

5 §.

Denna förordning äger ej tillämpning i fråga om livräntor, som utgå till i statens tjänst skadade arbetare eller deras efterlevande, utan gäller härutinnan vad särskilt är stadgat.

Denna förordning träder i kraft den 1 juli 1938.

Utdrag av protokollet över socialärenden, hållet inför Hans Maj:t Konungen i statsrådet å Stockholms slott den 19 november 1937.

Närvarande:

Statsministern HANSSON, ministern för utrikes ärendena SANDLER, statsråden PEHRSSON-BRAMSTORP, WESTMAN, WIGFORSS, MÖLLER, LEVINSON, ENGBERG, SKÖLD, NILSSON, QUENSEL, FORSLUND.

Efter gemensam beredning med chefen för finansdepartementet anmäler chefen för socialdepartementet, statsrådet Möller, fråga om livräntetillägg i vissa fall åt livräntetagare enligt lagen den 5 juli 1901 angående ersättning för skada till följd av olycksfall i arbete samt anför:

Gällande bestämmelser.

I lagen den 5 juli 1901 angående ersättning för skada till följd av olycksfall i arbete stadgades skyldighet för vissa enskilda arbetsgivare, huvudsakligen sådana som utövade industriell verksamhet, att utgiva ersättning till arbetare, som skadats till följd av olycksfall i arbetet. Utövade staten eller kommun sådan verksamhet, som omfattades av lagen, ålåg ersättningsskyldighet även staten eller kommunen. Enligt 4 § skulle, då olycksfall medfört bestående förlust eller minskning av arbetsförmågan, i ersättning utgivas en årlig livränta, i förra fallet å 300 kronor och i senare fallet å det lägre belopp, som svarade mot arbetsförmågans minskning; dock att livränta icke skulle utgå därest arbetsförmågan icke blivit nedsatt med minst en tiondel. Hade olycksfallet inom två år medfört döden, skulle utgivas till änka en årlig livränta av 120 kronor, så länge hon levde ogift, och till varje minderårigt barn en årlig livränta av 60 kronor till dess det fyllt femton år; dock att livräntor till efterlevande sammanlagt skulle uppgå till högst 300 kronor.

Arbetsgivare kunde genom att i riksförsäkringsanstalten försäkra sina arbetare mot olycksfall i arbetet fritaga sig från ersättningsskyldighet. Var arbetsgivare skyldig att utgiva livränta enligt lagen, kunde han genom inköp i riksförsäkringsanstalten av dylik livränta befria sig från betalningsskyldigheten. I övrigt kunde ersättningsskyldigheten fastställas genom avtal eller genom dom av allmän domstol eller skiljemän; dock att avtal, enligt vilket i stället för livränta skulle på en gång erläggas visst belopp, icke var gällande i annat fall än då livräntans belopp skulle understiga 45 kronor om året.

Arbetsgivare, som utövade annan verksamhet än i lagen avsågs, kunde enligt 23 § frivilligt genom försäkring i riksförsäkringsanstalten bereda er-

sättning enligt de i lagen stadgade grunder för skada till följd av olycksfall i arbetet. Även arbetare ägde, jämlikt 24 §, genom försäkring i riksförsäkringsanstalten bereda sig sådan ersättning.

Nu berörda lag har upphävts genom lagen den 17 juni 1916 om försäkring för olycksfall i arbete, vilken sistnämnda lag trätt i kraft den 1 januari 1918. Ersättningsanspråk, som grundas å olycksfall, vilka inträffat före sistnämnda dag, skola dock bedömas enligt äldre lag.

Med hänsyn till att de livräntor, som utgå enligt 1901 års lag, uppenbarligen äro otillräckliga även för ett nödtorftigt uppehälle, har staten av billighetsskäl beslutat höja de livräntor, för vilkas utgivande staten såsom arbetsgivare bär ansvaret. Sedan förslag om höjning av vissa av dessa livräntor framlagts inför 1918 års riksdag genom propositionen nr 176 samt riksdagen beslutat viss höjning av den genom propositionen föreslagna tilläggsersättningen, utfärdades kungörelse i ämnet den 28 juni 1918 (nr 522). Sedermera föreslogs i proposition nr 196 till 1921 års riksdag ytterligare höjning av nämnda tilläggsersättning. Efter det riksdagen antagit denna proposition, utfärdades ny kungörelse i ämnet den 10 juni 1921 (nr 410). I överensstämmelse med ett av 1930 års riksdag fattat, genom skrivelse nr 216 anmält beslut har denna kungörelse ändrats genom kungörelse den 23 maj 1930 (nr 172).

Enligt 1921 års kungörelse i dess nu gällande lydelse må arbetare, som på grund av skada, åsamkad genom olycksfall i statens tjänst, jämlikt 1901 års lag är berättigad till livränta av statsmedel, utöver livräntan uppbära tilläggsersättning med ett årligt belopp motsvarande 125 procent av samma ränta. Änka och barn efter arbetare, som genom olycksfall i statens tjänst ljutit döden, må likaledes utöver livränta av statsmedel, vartill de äro berättigade enligt 1901 års lag, uppbära tilläggsersättning med ett årligt belopp motsvarande 125 procent av samma ränta.

Enligt kungörelsen i dess ursprungliga lydelse gällde i fråga om tillägg till invalidlivränta, att endast arbetare, som var berättigad till livränta med ett årligt belopp av minst 90 kronor, d. v. s. vars arbetsförmåga genom olycksfallet nedsatts med minst 30 procent, ägde uppbära sådant tillägg.

Tidigare behandling av frågan.

1919 och 1921 års riksdagar.

Fråga om höjning av de livräntor, som enligt 1901 års lag utgå till andra än i statens tjänst skadade arbetare eller deras efterlevande, har vid olika tillfällen varit föremål för riksdagens behandling. En *motion* vid 1919 års riksdag (II: 67 av herr Löfgren i Nyborg) avsåg utredning rörande möjligheterna för en höjning av livräntorna. I *motion* (I: 133 av herr Dahlberg) vid 1921 års riksdag föreslogs höjning av livräntorna, därvid förutsattes att för ändamålet erforderliga medel skulle bestridas av arbetsgivarna. Båda dessa motioner avslogos av riksdagen, sedan vederbörande utskott avstyrkt desamma.

1924 års riksdag.

I *motion* (II: 278 av herr Karlsson i Grängesberg m. fl.) vid 1924 års riksdag hemställdes, att riksdagen måtte antaga ett vid motionen fogat förslag till lag om ersättning i vissa fall åt livräntetagare enligt 1901 års lag. I förslaget stadgades, att envar, som tillerkänts livränta enligt 1901 års lag, skulle av statsmedel erhålla 150 procents tillägg till livräntan. Dock skulle tillägg icke utgå till skadad arbetare, vars livränta icke uppginge till minst 45 kronor årligen, och icke heller till livräntetagare, som vore skyldig erlägga inkomst- och förmögenhetsskatt för ett taxerat belopp överstigande 2,500 kronor. Där arbetsgivare, som hade att utgiva livränta av förevarande slag, på grund av frånfälle, obestånd eller annan anledning icke kunde fullgöra sin betalningsskyldighet, skulle staten även övertaga denna.

Motionen hänvisades till behandling av *sammansatt stats- och andra lagutskott*, som begärde yttrande av försäkringsrådet, riksförsäkringsanstalten och försäkringsinspektionen.

Av *riksförsäkringsanstaltens* yttrande framgick, att den kostnad för staten, som skulle uppkomma, därest det i motionen framställda lagförslaget bleve antaget, kunde uppskattas till omkring 25 miljoner kronor. Härav skulle vid tidpunkten för lagförslagets antagande erfordras omkring 1,800,000 kronor årligen, vilken summa därefter skulle komma att minskas år från år.

Beträffande frågans principiella sida anförde riksförsäkringsanstalten bland annat följande.

Vid övervägande av frågan om allmän höjning av livräntor enligt 1901 års lag torde man ej böra bortse från att denna lag endast omfattade vissa yrkesgrupper och att därför stora grupper av arbetare, såsom jordbruksarbetare m. fl., vid olycksfall icke ägde annan rätt till ersättning än den som följer av allmänna strafflagens bestämmelser. Om staten nu träder hjälpande emellan beträffande endast de grupper, som redan på grund av 1901 års lag erhålla någon, om ock ringa, ersättning, men fortfarande lämnar andra grupper helt utan understöd, kan det göras gällande, att detta förfarande innebär en obillighet gent emot dessa senare grupper.

Härtill kommer beträffande denna del av den sociala verksamheten, att principiellt sett kostnaderna för ersättningarna böra bäras av arbetsgivarna. Övertager nu staten i visst fall dessa kostnader, torde böra till prövning upptagas, i vad mån staten genom annan sin sociala verksamhet redan sörjer för dessa invalider och om desamma framför andra medborgare skäligen kunna göra anspråk på direkta bidrag från staten.

Genom införande av den allmänna pensionsförsäkringen 1913, vilken ytterligare förbättrats genom lagändringar, senast den 13 oktober 1921, har staten sörjt för dessa invalider i samma utsträckning som för andra med dem jämställda behövande. Det skulle därför kunna betecknas såsom tveksamt, om dessa invalidgrupper böra utbrytas och genom direkta bidrag från staten ställas gynnsammare än övriga invalider. Att lägga kostnaderna på arbetsgivarna, vilket, såsom nämnts, vore principiellt riktigast, är av många skäl uteslutet.

Efter att hava närmare framhållit den föreliggande frågans sammanhang med den allmänna pensionsförsäkringen anförde riksförsäkringsanstalten:

Såsom av det anförda framgår komma å ena sidan åtgärder för understödjande av ifrågavarande livräntetagare i enlighet med motionärernas förslag

att medföra högst betydande kostnader för statsverket. Å andra sidan kunna tungt vägande skäl av principiell art anföras mot en statens direkta understödsverksamhet på detta speciella område.

Då det emellertid torde kunna antagas, att många av ifrågavarande livräntetagare befinna sig i en svår och nödställd belägenhet, anser sig riksförsäkringsanstalten icke kunna avstyrka att enligt lagen den 5 juli 1901 på grund av svårare skada livränteberättigade, i den mån verkligt behov föreligger, komma i åtnjutande av tilläggsersättning för den händelse erforderliga statsmedel kunna ställas till förfogande för ändamålet. Dock synes i varje fall tilläggsersättning icke böra komma andra livräntetagare till del än sådana, som åtnjuta livränta motsvarande minst 30 procent nedsättning av arbetsförmågan.

Försäkringsrådet, som fann motionens syfte behjärtansvärt, tillstyrkte bifall till vidtagande av åtgärder för det angivna ändamålets vinnande, i den mån statsmakterna kunde finna utväg för beredande av medel till kostnadens bestridande. Dock ansåg försäkringsrådet, att höjningen borde begränsas till 125 procent samt i fråga om livränta till skadad arbetare ej utgå, där livräntan understege 90 kronor. Genom dessa inskränkningar, varigenom bland annat livräntetagare med lägre invaliditetsgrad än 30 procent skulle komma att uteslutas från delaktighet i höjningen, skulle kostnaden för förslagets genomförande minskas till omkring hälften av den kostnad, som ett genomförande av motionärernas förslag i oförändrad form skulle medföra, och sålunda komma att till en början hålla sig omkring 900,000 kronor per år för att sedermera efter hand minskas. Den av motionärerna föreslagna bestämmelsen, vilken avsåg att ställa staten som garant för livräntor, som ej kunde utfås av arbetsgivaren, ansåg sig försäkringsrådet däremot icke kunna tillstyrka, under motivering att denna bestämmelse innebar en rubbning av själva grunderna för 1901 års lag.

Vid försäkringsrådets yttrande fanns fogat ett i enlighet med vad rådet sålunda anfört avfattat förslag till förordning angående livräntetillägg av statsmedel för dem, som ägde rätt till livränta enligt 1901 års lag.

Då *försäkringsinspektionen* ansett det icke tillkomma ämbetsverket att yttra sig om lämpligheten av den föreslagna höjningen, inskränkte sig inspektionens yttrande till en upplysning om vilken kostnad förhöjningen skulle medföra i fråga om de livräntor enligt 1901 års lag, som utginge från försäkringsbolag.

Utskottet anförde i sitt utlåtande nr 4 följande:

Gentemot motionärernas förslag hava av riksförsäkringsanstalten anförts flera skäl av principiell art. Härtill kommer, att ett genomförande av förslaget i oförändrat skick skulle för statsverket medföra betydande utgifter, enligt riksförsäkringsanstaltens beräkning i början uppgående till 1,800,000 kronor årligen eller omkring 800,000 kronor mera än vad som av motionärerna antagits.

Både riksförsäkringsanstalten och försäkringsrådet hava emellertid, trots ovan anförda synpunkter, icke ansett sig kunna avstyrka vidtagande av åtgärder för det angivna ändamålets vinnande. I likhet med dessa myndigheter anser utskottet, att staten bör träda hjälpande emellan för att i någon mån lindra den nöd, som i många fall blivit en ofrånkomlig följd av de särskilt

under nuvarande tider orimligt låga livräntor, som utgå enligt 1901 års lag. Utskottet anser, att det lämpligaste vore att genomföra det av försäkringsrådet framlagda förslaget dels på grund därav, att grundprinciperna i detta förslag redan prövats och godkänts av riksdagen beträffande i statens tjänst anställda skadade arbetare och deras efterlevande, som uppbära livränta enligt 1901 års lag, dels emedan kostnaderna för genomförande av detta förslag enligt utskottets uppfattning icke behöva lägga hinder i vägen för förslagets realiserande.

På grund av vad sålunda anförts hemställde utskottet, att riksdagen måtte i anledning av motionen godkänna följande

FÖRORDNING

angående livräntetillägg för dem, som äga rätt till livränta enligt lagen den 5 juli 1901 angående ersättning för skada till följd av olycksfall i arbete.

1 §.

Den, som äger rätt till livränta enligt lagen den 5 juli 1901 angående ersättning för skada till följd av olycksfall i arbete, äger erhålla årligt livräntetillägg, motsvarande 125 procent av livräntan; dock att, i fråga om livränta till skadad arbetare, tillägg ej utgår för livränta, som understiger 90 kronor, samt att tillägg ej heller utgår för livränta, som grundas på försäkring enligt 24 § i lagen.

Livräntetilläggen bestridas av statsmedel samt bestämmas och utgivas av riksförsäkringsanstalten.

2 §.

Rätt till livräntetillägg kan icke överlåtas och må förty ej för gäld tagas i mät.

3 §.

De närmare föreskrifter, som, utöver vad denna förordning innehåller, finnas erforderliga för förordningens tillämpning, meddelas av Konungen eller, efter Konungens bemyndigande, av försäkringsrådet eller riksförsäkringsanstalten.

4 §.

Över beslut av riksförsäkringsanstalten rörande livräntetillägg eller eljest rörande tillämpning av någon i denna förordning given bestämmelse må klagan föras hos försäkringsrådet genom besvär, som skola ingivas till rådet eller i betalt brev med allmänna posten vara till rådet inkomna sist å trettionde dagen efter det klaganden av beslutet erhållit del, den dagen oräknad, då sådant skedde.

Försäkringsrådets beslut meddelas kostnadsfritt.

Över försäkringsrådets beslut må klagan ej föras.

5 §.

Denna förordning äger ej tillämpning i fråga om livräntor, som utgå till i statens tjänst skadade arbetare eller deras efterlevande, utan gäller härutinnan vad särskilt är stadgat.

Denna förordning träder i kraft den 1 juli 1924.

Mot utskottets utlåtande anfördes *reservation* av herr von Sydow jämte fyra andra ledamöter under uttalande, att utskottet bort hemställa, att ifrågavarande motion icke måtte föranleda till någon riksdagens åtgärd.

Utskottets hemställan bifölls av *andra* men avslogs av *första kammaren*, i anledning varav frågan förföll.

1925 års riksdag.

Vid 1925 års riksdag väcktes ånyo *motioner* i frågan. Sålunda hemställdes i motionen I: 69 av herr Bondeson m. fl., att riksdagen måtte antaga i motionen infört förslag till lag angående livräntetillägg av statsmedel för dem, som ägde rätt till livränta enligt 1901 års lag. Förslaget var identiskt med det av sammansatta stats- och andra lagutskottet vid 1924 års riksdag framlagda förslaget till förordning i ämnet. I motionen II: 76 av herr Carlsson i Stockholm hemställdes om skyndsam utredning angående frågan om förhöjning med statsmedel av de livräntor, som utginge enligt 1901 års lag. I motionerna II: 77 och II: 78 av herr Dahlén m. fl. hemställdes, i den förra motionen, att riksdagen måtte antaga ett vid motionen fogat förslag till lag om ersättning av statsmedel i vissa fall åt livräntetagare enligt 1901 års lag, vilket förslag var identiskt med det vid 1924 års riksdag motionsvis framlagda, samt i den senare motionen, att riksdagen måtte bevilja dels ett förslagsanslag av 1,500,000 kronor att användas till förhöjning av livräntor enligt 1901 års lag, dels ock ett ytterligare anslag av 50,000 kronor för höjande av livräntor, som utginge till i statens tjänst skadade arbetare och deras efterlevande.

I utlåtande (nr 4) över dessa motioner anförde *sammansatta stats- och andra lagutskottet:*

I likhet med motionärerna anser utskottet, att staten bör träda hjälpande emellan för att i någon mån lindra den nöd, som i många fall varit en oundgänglig följd av de synnerligen låga livräntor, som utgå enligt 1901 års lag, och vilkas betydelse än ytterligare reducerats på grund av de betydande ändringar penningvärdet undergått, sedan denna lag genomfördes.

Vid den av utskottet företagna prövningen av de föreliggande motionerna har utskottet sålunda icke ansett skäl föreligga till ändring av den ståndpunkt, som kom till uttryck i utskottets utlåtande vid förra årets riksdag, och som även vann andra kammarens bifall. Utskottets hemställan innebar, att riksdagen måtte godkänna det förslag till förordning, som framlades av försäkringsrådet i dess utlåtande över då föreliggande motion i ärendet. Såsom ovan framhållits ansluter sig den av herr Bondeson m. fl. framlagda motionen fullständigt till nämnda förslag.

Kostnaderna för förslagets genomförande, som beräknats komma att till en början uppgå till omkring 900,000 kronor årligen för att senare så småningom sjunka, äro icke av den art, att de enligt utskottets uppfattning behöva lägga hinder i vägen för förslagets realiserande. Att staten skulle ikläda sig större utgifter än försäkringsrådet i sitt vid förra riksdagen avgivna utlåtande föreslagit, anser sig utskottet icke kunna tillstyrka.

Vad beträffar det av herr Carlsson i motionen II: 76 framlagda förslaget om utredning är utskottet av den uppfattningen, att den föreliggande frågan genom hittills verkställda utredningar fått en så allsidig belysning, att uppskov för ytterligare utredning icke kan anses erforderligt.

På grund av vad sålunda anförts hemställde utskottet, bland annat, att riksdagen måtte dels godkänna en i utlåtandet intagen förordning, som, bortsett från tiden för ikraftträdandet, var identisk med den av utskottet

föregående år föreslagna förordningen, dels ock bevilja ett förslagsanslag av 900,000 kronor att användas till förhöjning av de i förordningen omförmälda livräntor.

Mot utlåtandet anfördes *reservationer* dels av herr von Sydow jämte fyra andra ledamöter, vilka ansågo, att utskottet bort hemställa om avslag å samtliga motioner i frågan, dels ock av herr von Koch, som yttrade:

Då man torde kunna antaga, såsom ock riksförsäkringsanstalten i sitt yttrande i denna fråga gjort, att många av ifrågavarande livräntetagare befinna sig i en svår och nödställd belägenhet, synas starka skäl tala för att staten borde inskrida på något sätt till deras hjälpande. Såsom emellertid framgår av nämnda ämbetsverks utlåtande, kunna även skäl av principiell innebörd anföras däremot. Under sådana förhållanden synes det vara lämpligast, att riksdagen icke nu fattar något annat beslut i saken än att riksdagen hos Kungl. Maj:t anhåller om en förutsättningslös utredning, huruvida och i vilken omfattning en tilläggsersättning bör givas de livränteberättigade. Om så blir fallet, torde även kunna tagas under övervägande, om de grunder för utgående av livräntetillägg, som utskottet förordar, äro de lämpligaste, eller om ej, såsom riksförsäkringsanstalten i ett utlåtande av den 20 februari 1923 synes förorda, tilläggsersättningarna borde bestämmas, icke till en och samma procent för alla livräntor av den förut utgående livräntans belopp, utan till en med invaliditetsgraden stigande procent av livräntebeloppet. Även borde utredas, om tilläggsersättningen allenast må utgå till livräntetagare under en viss inkomstgräns. Det finnes anledning att antaga, att kostnaderna härigenom skulle kunna begränsas. Även kunde vid en sådan av Kungl. Maj:t företagen utredning tagas under övervägande, om ej för ifrågavarande ändamål kunde tagas i anspråk den s. k. överräntan på riksförsäkringsanstaltens fondplaceringar enligt 1901 års lag, vilken under åren 1921—1923 uppgått till omkring 100,000 kronor årligen.

Under åberopande av vad sålunda anförts hemställde herr von Koch, att riksdagen ville i skrivelse till Kungl. Maj:t anhålla, att Kungl. Maj:t måtte låta verkställa utredning, huruvida och i vilken omfattning de personer, som erhölle livräntor enligt 1901 års lag, borde, i den mån behov därav förelåge, beredas tilläggsersättning ävensom för riksdagen framlägga det förslag, vartill utredningen kunde föranleda.

Andra kammaren biföll utskottets hemställan, medan *första kammaren,* med avslag å utskottets hemställan, biföll den av herr von Koch avgivna reservationen.

Sedan utskottet förehaft frågan om sammanjämkning av skiljaktigheten mellan kamrarnas beslut och härutinnan i sitt memorial nr 11 hemställt, att andra kammaren, med frånträdande av sitt förut fattade beslut, måtte biträda det av första kammaren fattade beslutet, samt andra kammaren beslutat i enlighet med denna hemställan, avlät *riksdagen* skrivelse i ämnet den 3 juni 1925, nr 315.

Ämbetsverkens utredning m. m.

Den 24 juli 1925 uppdrog Kungl. Maj:t åt *riksförsäkringsanstalten* och *pensionsstyrelsen* att gemensamt verkställa den av riksdagen begärda utred-

ningen. Till fullgörande av uppdraget anförde ämbetsverken i skrivelse den 28 oktober 1925 bland annat följande.

Det kunde icke förnekas, att behovet av hjälp kunde vara betydande för många av ifrågavarande invalider. Någon rättsgrund för ett statens ingripande kunde dock svårligen förebringas utan skulle detta vara betingat av statens allmänna hjälpverksamhet mot behövande i vissa fall. Ur principiell synpunkt kunde emellertid häremot göras mycket vägande erinringar. Statsmakterna hade ju genom pensionsförsäkringslagen fixerat normerna för statens understödsverksamhet gentemot den invalida delen av befolkningen i allmänhet. Vid denna understödsverksamhet toges icke hänsyn till hur invaliditeten uppstått. Den ifrågasatta höjningen av livräntorna enligt 1901 års lag skulle innebära, att en speciell grupp av personer gjordes till föremål för en särskild understödsverksamhet från statens sida. Verkliga skäl kunde dock knappast framläggas för att invalider, vilka enligt 1901 års lag redan erhållit någon om ock ringa ersättning, skulle understödjas av allmänna medel framför andra invalidgrupper. Snarare borde exempelvis jordbrukets och sjöfartens olycksfallsskadade, vilka icke omfattades av nämnda lag, och efterlevande till sådana erhålla understöd framför ifrågavarande livräntetagare.

Ämbetsverken hade emellertid, därest statsmakterna i allt fall ville träda hjälpande emellan, övervägt olika möjligheter härför.

Sålunda hade undersökts, huruvida det borde medgivas, att livränta enligt 1901 års lag icke skulle räknas som inkomst vid beräkning av pensionstillägg eller understöd enligt lagen om allmän pensionsförsäkring. Det måste dock verka egendomligt, om en inkomst i förevarande hänseende skulle behandlas på annat sätt än en annan. Detta bleve särskilt i ögonen fallande, om t. ex. en livränta enligt 1916 års olycksfallsförsäkringslag skulle räknas som inkomst, men icke en enligt 1901 års lag. Om särskilda förmåner beviljades livräntetagare enligt 1901 års lag inom pensionsförsäkringens ram, skulle detta för övrigt endast komma de livräntetagare till godo, vilka vore berättigade till pensionstillägg eller understöd enligt pensionsförsäkringslagen. För att mera allmänt kunna bereda livräntetagare enligt 1901 års lag tilläggsersättning måste därför enligt ämbetsverkens mening särskilda statsmedel anvisas.

Beträffande frågan, om livräntetillägg borde utgivas till alla livräntetagare eller om viss begränsning borde införas i avseende å olycksfallsskadade med ringa invaliditet, erinrade ämbetsverken, att skador, som föranledde lägre invaliditetsgrader, i de flesta fall vore av mindre betydelse för vederbörandes arbetsförmåga, sedan en tid förflutit efter olycksfallet. Utan tvekan kunde rätten till tilläggsersättning inskränkas att avse livräntetagare med minst 30 procent invaliditet, och det kunde tagas i övervägande, om icke begränsning borde ske till livräntetagare med lägst omkring 50 procent invaliditet.

Ävenledes hade ämbetsverken övervägt, huruvida icke i fråga om invalider tilläggsersättningen borde bestämmas till en med invaliditetsgraden stigande procent av livräntebeloppet, varigenom kostnaderna skulle kunna begränsas. Riksförsäkringsanstalten hade tidigare i annat sammanhang föreslagit, att tillägget skulle utgå efter det procenttal, som angåve invaliditetsgraden. Emellertid kunde måhända anses lämpligare, att tilläggsersättningen utginge med viss procent av det belopp, varmed livräntan överstege exempelvis 90 eller 150 kronor (motsvarande respektive 30 och 50 procent invaliditet). Däremot vore en anordning, enligt vilken tilläggsersättningen bestämdes till 125 procent av de invalidlivräntor, som uppginge till eller överstege 150 respektive 90 kronor för år, behäftad med den olägenheten, att en invalid, vars livränta obetydligt understege den angivna gränsen, icke skulle erhålla någon tilläggs-

ersättning, under det att, om livräntan uppginge till gränsvärdet, en betydlig tilläggsersättning skulle utgå.

Efterlevandelivräntorna borde i varje fall höjas med viss procent av livräntornas fulla belopp.

Ämbetsverken erinrade vidare, att herr von Koch i sin av riksdagen gillade reservation uttalat önskemål om utredning, huruvida tilläggsersättningar allenast borde utgå till livräntetagare under viss inkomstgräns, samt att i motionerna II: 278 vid 1924 års riksdag och II: 77 vid 1925 års riksdag föreslagits en inkomstgräns av 2,500 kronor. Givet vore, att en tillämpning av behovsprincipen skulle minska kostnaderna för tilläggsersättningarna. En inkomstgräns av 2,500 kronor syntes emellertid vara alltför hög. I landsorten torde fullt arbetsföra arbetare ofta icke uppnå denna inkomst. Då det här gällde att bispringa särskilt nödställda personer, syntes man böra välja en betydligt lägre inkomstgräns. Ämbetsverken ansågo, att den, som under året näst före det, under vilket framställning om tilläggsersättning gjordes, varit taxerad till inkomst- eller förmögenhetsskatt, icke borde beviljas tilläggsersättning. Om den, som åtnjöte sådan ersättning, sedermera bleve taxerad till inkomst- eller förmögenhetsskatt, borde ersättningen indragas.

Ämbetsverken ansågo sig även böra påpeka, att i fråga om de livräntor, som icke utginge från försäkringsanstalter, stora svårigheter komme att möta att fastställa dels om rätt till livränta förelåge, dels ock det belopp, varmed densamma rätteligen borde utgå. Då nämligen i de flesta fall myndighet ej fastställt livräntan utan densamma bestämts genom överenskommelse mellan parterna — i en del fall dock efter inhämtat utlåtande från riksförsäkringsanstalten — måste det ämbetsverk, som komme att handhava dessa ärenden, ingå i saklig prövning av varje sådant fall, något som efter så många år skulle erbjuda stora vanskligheter. Dylika undersökningar torde även föranleda väsentliga kostnader för läkarbesiktning, utredningar genom ombud och ökade adminstrationsutgifter för vederbörande ämbetsverk.

Slutligen uppgåvo ämbetsverken i anledning av uttalandet i herr von Kochs reservation, att det kunde övervägas, om ej för ändamålet kunde tagas i anspråk överräntan från riksförsäkringsanstaltens fondplaceringar enligt 1901 års lag, att dessa fonder vid 1924 års slut utgjorts av en livräntefond om 5,952,077 kronor och en säkerhetsfond om 2,267,513 kronor samt att överräntan å dessa fonder under år 1924 uppgått till 112,742 kronor.

Över riksförsäkringsanstaltens och pensionsstyrelsens berörda skrivelse inhämtades utlåtande av *försäkringsrådet,* som i skrivelse den 30 december 1925 anförde i huvudsak följande.

Även rådet ansåge olämpligt medgiva, att livränta enligt 1901 års lag ej skulle räknas såsom inkomst vid beräkning av pension eller understöd enligt lagen om allmän pensionsförsäkring.

De för tillämpning av behovsprincipen föreslagna bestämmelserna vore visserligen enkla att tillämpa men torde dock medföra åtskilligt besvär, då det gällde att konstatera huruvida den, som erhållit livräntetillägg, därefter blivit taxerad till inkomst- eller förmögenhetsskatt. Då vidare ifrågavarande livräntetagare på grund av sin sociala ställning måste antagas i regel vara i behövande omständigheter och på grund därav nyssnämnda bestämmelser icke torde komma att medföra någon nämnvärd besparing, syntes desamma kunna lämnas åsido.

Vid valet mellan å ena sidan det av riksdagens andra kammare godkända förslaget, att för invalider tilläggsersättningen skulle bestämmas till 125 procent av de livräntors belopp, som uppginge till 90 kronor eller mera för år,

samt å andra sidan ämbetsverkens förslag, enligt vilket tilläggsersättningen för invalider skulle utgå med viss procent av det belopp, varmed livräntan överstege exempelvis 90 eller 150 kronor, funnes onekligen mycket, som talade för det sistnämnda. Dock kunde mot en dylik anordning erinras, att, där livräntebeloppet låge nära det minimum, som fastställdes såsom utgångspunkt för förhöjningen, denna bleve obetydlig. Vilketdera alternativet borde väljas, i händelse man ansåge sig böra ingå för tilläggsersättning, vore beroende av i vad mån medel till kostnadernas bestridande kunde erhållas.

Skulle av ekonomiska eller andra skäl intet av de framlagda förslagen anses böra genomföras, borde den hos riksförsäkringsanstalten på grund av verksamheten enligt 1901 års lag samlade säkerhetsfonden komma till användning för förstärkning av de livräntor, som utginge på grund av försäkring eller livränteinköp i anstalten enligt nämnda lag.

Riksdagens skrivelse i ämnet anmäldes sedermera inför *Kungl. Maj:t* i statsrådet den 6 december 1929, därvid beslöts, att skrivelsen icke skulle föranleda någon Kungl. Maj:ts vidare åtgärd.

1930, 1931 och 1937 års riksdagar.

Vid 1930 års riksdag förekom frågan ånyo till behandling. I *motionen* II: 343 hemställde nämligen herr Andersson i Stockholm m. fl., att riksdagen måtte besluta, att ersättning för nedsättning i arbetsförmågan till följd av olycksfall i arbete — s. k. livränta — skulle från och med den 1 juli 1930 utgå enligt grunder, som vore fastställda i gällande lag, oavsett om olycksfallet inträffat före gällande lags ikraftträdande, samt att vid beräknande av livräntan den arbetsförtjänst skulle läggas till grund, som under tiden den 30 juni 1929—den 1 juli 1930 tillkommit en arbetare inom det yrke och å den ort, där skadan skedde. På hemställan av *andra lagutskottet* (utlåtande nr 19) beslöt *riksdagen,* att motionen icke skulle föranleda till någon riksdagens åtgärd.

I en vid 1931 års riksdag väckt *motion,* II: 192, hemställde herr Hage m. fl., att riksdagen måtte i skrivelse till Kungl. Maj:t hemställa, att Kungl. Maj:t måtte låta utreda, huruvida och i vilken omfattning de personer, som erhölle livräntor enligt 1901 års lag, borde i den mån behov därav förelåge beredas tilläggsersättning, ävensom för riksdagen framlägga det förslag, vartill nämnda utredning kunde föranleda. *Andra lagutskottet,* som i sitt utlåtande nr 10 erinrade om de av riksförsäkringsanstalten och pensionsstyrelsen utarbetade alternativa förslagen till frågans lösning, framhöll, att det vore utmärkande för dessa förslag, att de icke förmådde skänka rättvisa åt alla livräntetagare utan mera oberäkneligt komme att bringa hjälp åt vissa grupper men lämna andra utan bistånd. I den föreliggande motionen hade icke anvisats några utvägar, som skulle kunna läggas till grund för en ny utredning med utsikt att leda till en rättvis lösning av det spörsmål, som berördes i motionen. Sedan utskottet med hänsyn till vad sålunda anförts hemställt, att motionen icke måtte till någon riksdagens åtgärd föranleda, beslöt *riksdagen* i enlighet med denna hemställan.

Frågan förekom slutligen till behandling även vid 1937 års riksdag. I

motionen II: 354 hemställde herr Karlsson i Grängesberg m. fl., att riksdagen måtte godkänna ett i motionen intaget förslag till förordning angående livräntetillägg av statsmedel för dem, som äga rätt till livränta enligt 1901 års lag. Förslaget var likalydande med den av sammansatta stats- och andra lagutskottet år 1924 föreslagna förordningen, dock att i 1 § siffrorna 125, respektive 90, ändrats till 150, respektive 45, samt att tiden för förordningens ikraftträdande satts till den 1 juli 1937. I utlåtande (nr 42) över motionen anförde *andra lagutskottet:*

Utskottet vill erinra om de vid skilda tillfällen företagna höjningarna av vissa livräntor, som enligt de i 1901 års lag angivna grunderna utgå till i statens tjänst skadade arbetare eller deras efterlevande. Enligt utskottets mening är det synnerligen önskvärt, att en tryggare ställning beredes även andra personer, som åtnjuta livräntor enligt nyssnämnda lag. De livräntetagare, som det här är fråga om, torde i många fall befinna sig i ett med hänsyn till deras försörjningsmöjligheter synnerligen svårt läge och äro därför särskilt beklagansvärda. Den omständigheten, att antalet sådana livräntetagare år från år minskas, bör underlätta förverkligandet av den gamla tanken att lämna dem bistånd utöver vad som utgår enligt 1901 års lag.

Enligt vad utskottet inhämtat är den föreliggande frågan föremål för uppmärksamhet inom socialdepartementet, där vissa förberedande utredningar i ämnet företagits. Utskottet drager härav den slutsatsen, att ett initiativ i frågan från Kungl. Maj:ts sida överväges. Vid sådant förhållande anser utskottet sig icke böra tillstyrka förevarande motion eller föreslå riksdagen att i anledning av densamma göra någon framställning till Kungl. Maj:t. Utskottet vill emellertid understryka önskvärdheten av att förslag i ämnet om möjligt framlägges för nästkommande års riksdag.

Under hänvisning till vad sålunda anförts hemställde utskottet, att motionen icke måtte föranleda till någon riksdagens åtgärd. *Riksdagen* biföll denna hemställan.

Frågans återupptagande inom socialdepartementet.

Såsom omnämnts i andra lagutskottets sist återgivna utlåtande, har frågan om tillägg till de enligt 1901 års lag utgående livräntorna under den senaste tiden varit föremål för uppmärksamhet inom socialdepartementet. Därvid har jag funnit anledning låta verkställa utredning rörande antalet och beloppen av de livräntor, vilka vid 1936 års slut utgingo enligt 1901 års lag på grund av annan skada än sådan, som åsamkats i statens tjänst. Till grund för denna utredning, vilken verkställts inom *riksförsäkringsanstalten,* ha lagts förhållandena vid 1924 års slut, beträffande vilka redogörelse lämnats i anstaltens och pensionsstyrelsens skrivelse den 28 oktober 1925. Vid utredningen har antagits, att avgången under åren 1925—1936 varit proportionsvis densamma bland livräntor, utgående från andra än riksförsäkringsanstalten, som bland de från anstalten utgående. Resultatet av utredningen framgår av denna tablå:

På grund av 1901 års olycksfallsersättningslag livränteberättigade personer vid 1936 års slut.

Livräntans art	På grund av olycksfallsförsäkring i riksförsäkringsanstalten utgående		På grund av livränteköp i riksförsäkringsanstalten utgående		Övriga (uppskattade siffror)	
	Antal	Årligt belopp kr.	Antal	Årligt belopp kr.	Antal	Årligt belopp kr.
Invalidlivräntor	*2,441*	*167,316*	*1,242*	*97,373*	*8,830*	*588,600*
10—14 %	731	24,312	149	5,124	2,530	82,000
15—29 »	1,194	71,847	727	43,281	4,540	267,000
30—49 »	308	33,000	224	23,747	1,040	107,000
50—74 »	175	29,728	119	19,356	585	99,800
75—99 »	21	4,829	16	3,765	90	19,300
100 »	12	3,600	7	2,100	45	13,500
Efterlevandelivräntor (änkor)	*211*	*25,680*	*152*	*18,240*	*570*	*68,400*
Tillsammans	**2,652**	**192,996**	**1,394**	**115,613**	**9,400**	**657,000**

I fråga om tillförlitligheten av siffrorna för de »övriga» livräntorna har från anstaltens sida framhållits, att siffrorna grundade sig på en uppskattning, för vilken något mera tillförlitligt material icke stått till buds och som därför måste anses ytterligt osäker, men att antalet livräntor och deras årliga belopp sannolikt icke underskattats. Vid uppskattningen hade hänsyn icke kunnat tagas till den omständigheten, att ett troligen icke obetydligt antal livräntor, understigande 45 kronor om året, utbytts mot ett kapital för en gång, liksom givetvis icke heller till det förhållandet, att ett antal livräntor, även det sannolikt icke obetydligt, över huvud taget icke utginge på grund av obekantskap med lagens bestämmelser, särskilt under de första åren av dess giltighetstid, arbetsgivarens iråkade konkurs eller obestånd eller av annan anledning.

Departementschefen. Vid två skilda tillfällen har riksdagens andra kammare godkänt förslag rörande höjning av vissa enligt 1901 års lag till andra än i statens tjänst skadade eller deras efterlevande utgående livräntor. Genom sin skrivelse den 3 juni 1925 har riksdagen erkänt frågan om dylik höjning vara värd beaktande, och vid innevarande års riksdag har andra lagutskottet i ett av riksdagen godkänt utlåtande understrukit önskvärdheten av att förslag i ämnet framlägges för nästkommande års riksdag. Då därtill kommer, att de betänkligheter ur statsfinansiell synpunkt, vilka tidigare kunnat anföras vid behandlingen av detta spörsmål, med den under årens lopp fortgående minskningen av antalet dylika livräntor icke längre hava samma räckvidd, har jag ansett mig nu böra underställa denna fråga Kungl. Maj:ts förnyade prövning.

Uppenbart torde vara, att de enligt 1901 års lag utgående livräntorna äro — bedömda efter nutida betraktelsesätt och penningvärde — alldeles för lågt utmätta. Emot en höjning av dessa livräntor kan visserligen framhållas, att densamma skulle komma allenast sådana olycksfallsskadade eller

deras efterlevande till godo, vilka redan erhållit någon om än ringa ersättning, medan andra, som genom olycksfall förlorat arbetsförmåga eller försörjare utan att erhålla kompensation härför, fortfarande bleve utan all särskild hjälp. Emellertid finner jag övervägande skäl tala för, att då staten en gång tillförsäkrat vissa behövande en rätt till understöd, staten jämväl i fortsättningen såvitt möjligt tillser, att denna rätt icke under förändrade förhållanden mister större delen av sitt värde.

Medan det av andra kammaren åren 1924 och 1925 godkända förslaget icke förutsatte någon vidare behovsprövning än att i fråga om tillägg till invalidlivräntor sådant tillägg skulle utgå allenast där invaliditeten icke understege 30 procent, har riksdagen i sin skrivelse sistnämnda år utgått från att en mer allmän behovsprövning borde ske i varje särskilt fall. Riksförsäkringsanstalten och pensionsstyrelsen hava härutinnan förordat, att den, som vore taxerad till inkomst- eller förmögenhetsskatt, icke borde beviljas tilläggsersättning. I likhet med försäkringsrådet finner jag dock en dylik bestämmelse ägnad att vålla praktiska svårigheter vid tillämpningen, vilka knappast skulle stå i relation till den skäligen ringa besparing för statsverket, som genom bestämmelsen skulle åstadkommas. Att helt bortse från vederbörande livräntetagares behov av förhöjt understöd torde emellertid ur kostnadssynpunkt vara uteslutet. Med hänsyn härtill vill jag förorda det förslag, som redan två gånger vunnit andra kammarens godkännande.

De för förslagets genomförande erforderliga medlen anser jag, i likhet med ämbetsverken, böra beredas genom anvisande av särskilt anslag å riksstaten.

Riksförsäkringsanstalten har beträffande nu ifrågavarande livräntetagare i ungefärliga tal beräknat, att vid 1936 års slut antalet invalidlivräntor, utgående efter en invaliditet av 30 procent eller mera, varit 2,640, att årliga beloppet av dessa livräntor uppgått till sammanlagt 360,000 kronor, att antalet efterlevandelivräntor varit 930 samt att årliga beloppet av dessa livräntor uppgått till sammanlagt 112,000 kronor. Då en fortgående minskning av antalet livräntetagare äger rum, torde det kunna antagas, att vid ingången av nästkommande budgetår sammanlagda årliga beloppet av motsvarande då utgående livräntor icke kommer att överstiga 440,000 kronor. Med hänsyn till ovissheten om i vilken utsträckning de föreslagna tilläggen kunna komma att utbetalas under budgetåret 1938/1939 synes för detta budgetår ett förslagsanslag å 500,000 kronor kunna anses tillräckligt för ändamålet. Framställning om anvisande av ett dylikt torde böra göras i statsverkspropositionen till instundande riksdag.

Ett genomförande av det av mig nu förordade förslaget kommer givetvis att föranleda ökning av arbetsbördan för riksförsäkringsanstalten och troligen i någon mån även för försäkringsrådet. Ökningen torde dock icke bliva av den storleksordning, att särskilda anordningar med anledning därav behöva vidtagas.

Föredraganden hemställer härefter, att ett inom socialdepartementet upprättat förslag till *förordning om livräntetillägg av statsmedel åt vissa liv-*

räntetagare enligt lagen den 5 juli 1901 angående ersättning för skada till följd av olycksfall i arbete måtte genom proposition föreläggas riksdagen.

Med bifall till denna av statsrådets övriga ledamöter biträdda hemställan förordnar Hans Maj:t Konungen, att till riksdagen skall avlåtas proposition av den lydelse, bilaga till detta protokoll utvisar.

Ur protokollet:

Åke Nordwall.

Stockholm 1937. K. L. Beckmans Boktryckeri.